

KIRJA-ARVIO

AKKREDITOINTI – PROFESSIONAALIA VAI ASIAKKAITA VARTEN?

**Scrivens, Ellie: Accreditation –
Protecting the professional or
the consumer**

Mitä akkreditoinnilla tarkoitetaan

Terveystieteiden akkreditointiohjelmien katsotaan käynnistyneen 1917, kun USA:n kirurgiyhdistys halusi yhdessä sairaaloiden johtajien kanssa luoda standardit (kriteerit), joilla määritellään lääkärin työn hyvä hoitoympäristö. Tuohon aikaan akuuttipotilaita alettiin yhä useammin hoitaa sairaalassa. Käynnistynyttä akkreditointiohjelmaa johtaa nykyisin USA:ssa monopolioikeudella Joint Commission on the Accreditation of Health Care Organisations. Vastaavanlaiset ohjelmat käynnistyivät 50-luvulla muun muassa Kanadassa ja Australiassa. Englannissa ja Espanjassa käynnistettiin akkreditointiohjelmat 80-luvun alkupuolella ja 90-luvulla arviointiohjelmia on perustettu hyvin runsaasti eri puolilla maailmaa ja lähes jokaiseen Euroopan maahan. Suomessa akkreditointiohjelma käynnistyi 1993 englantilaisen King's Fund Organisational Audit and Accreditation –ohjelman pohjalta aluksi nimellä Sairaala-auditointi ja myöhemmin ohjelman laajetessa nimellä Sosiaali- ja terveydenhuollon auditointi ja laaduntunnustus.

Ellie Scrivensin Akkreditointi -kirja on hyvin ajankohtainen Suomessa, koska erilaiset ulkoisen arvioinnin menettelyt ovat yleistymässä myös terveydenhuollossa. Akkreditointi –nimen alla tehdään terveydenhuollossa paljon erilaisia arviointiin liittyviä asioita. Tästä johtuu, että akkreditointi -sanan »oikeasta» käytöstä on viime vuosina taitettu peistä sekä kansainvälisessä keskustelussa että Suomessa. Akkreditointi tarkoittaa ensinnäkin vaatimusten (asetettujen standardien ja kriteerien) mukaisuutta, jolloin kyseessä on terveydenhuollon akkreditointi (Health Care Accreditation), eli Suomessa käytössä oleva Sosiaali- ja terveydenhuollon auditointi- ja laa-

duntunnustusmenettely, jonka taustoja ja historiaa tässä kirjassa valotetaan. Toiseksi akkreditoinnilla tarkoitetaan pätevyyden toteamista, jolloin arvioinnin kohteena on esimerkiksi laboratorio, ammatinharjoittaja tai sertifioiva elin. Tätä kokonaan erilaisista perusteista lähtevää arviointimenettelyä ei kirjassa käsitellä.

Ellie Scrivens määrittelee kirjassaan akkreditoinnin »ulkoisen arvioinnin järjestelmäksi, jossa määritellään toimiiko organisaatio asetettujen standardien mukaisesti». Hänen mukaansa akkreditoinnin filosofia perustuu oletamaan, että »hyvän terveydenhuollon organisaation tulee täyttää tietyt piirteet ja niistä tärkeimmät ovat potilaiden ja henkilökunnan suojele». Akkreditointia varten tarvitaan kriteerit, joiden avulla henkilöstö ja ulkoiset arvioijat voivat arvioida onko toiminta asetettujen vaatimusten (kriteerien) mukaista. Akkreditointi on keino osoittaa sekä rahoittajalle että potilaille, että terveydenhuollon organisaatio toimii hyväksytyjen, sujuvaa toimintaa, hyviä hoitokäytäntöjä ja riskien minimointia heijastavien standardien mukaisesti.

Kirjan ja sen tekijän taustaa

Kirjan kirjoittaja, Ellie Scrivens toimii terveyspolitiikan professorina Keelen yliopistossa Englannissa. Aikaisemmin hän on johtanut terveydenhuollon kehittämissuunnitelmia Bathin yliopistossa, opettanut London Business Schoolissa ja toiminnut yksityisenä terveydenhuollon hallinnon konsulttina. Ellie Scrivens on myös toiminut aktiivisena asiantuntijana EU:n rahoittamassa ExPeRT (External Peer Review Techniques) –projektissa, jonka tehtävänä oli kartoittaa Euroopan terveydenhuollossa käytössä olevat ulkoisen arvioinnin menettelyt.

Kirjan aineisto perustuu Englannin terveysministeriön 1990-luvun alussa teettämään tutkimukseen, joka toteutettiin Keelen ja Bathin yliopistoissa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää akkreditoinnin merkitys Englannin terveydenhuollossa. Tutkimuksessa kartoitettiin akkreditoinnin sisältö ja levinneisyys Englannissa ja muualla sekä sen mer-

kitys laadunvarmistajana. Tutkimuksessa haastateltiin suuri joukko akkreditointimenetelmää eri tavoin hyödyntäneitä asiantuntijoita Englannista, USA:sta, Kanadasta ja Australiasta.

Kirja on merkityksellinen Suomessa, koska se käsittelee seikka-peräisesti englantilaisen King's Fund akkreditointiohjelman rakentamisen ja sisällön. Suomessa laajasti käytetty Sosiaali- ja terveydenhuollon auditointi- ja akkreditointimenettely on alun perin käynnistynyt King's Fund menettelyn pohjalta.

Kirjan tavoite ja sen sisällöstä

Kirjan tavoitteena on antaa kattava kuva mitä asioita akkreditoinnissa arvioidaan ja miten akkreditointiohjelmat tukevat terveydenhuollon organisaatioita saavuttamaan asettamansa hyvän hoidon tavoitteet. Kirja ottaa kantaa myös akkreditoinnin terveyspoliittiseen merkitykseen ja nostaa lopussa esille kehittämissuosituksia, joilla järjestelmää voitaisiin kehittää.

Kirjan alussa Scrivens perustelee akkreditoinnin terveyspoliittista tarpeellisuutta ja valottaa historiatietojen avulla miksi terveydenhuollon akkreditointimenettely on syntynyt ja millaisia eri maiden akkreditointiohjelmat ovat. Akkreditointiohjelmaa käsitellään Englannin ja niin sanottujen vanhojen akkreditointimaiden, Yhdysvaltojen, Kanadan ja Australian kannalta.

Myös akkreditointi-sanan ongelmallisuus englannin kielessä tuodaan esille ja samalla puututaan englannin kielen moninaisuuteen ja epäselvyyteen. Tekijä käsittelee lyhyesti määrittellen termit joihin akkreditointi sekoitetaan, mutta jättää asian tavallaan kesken, koska akkreditoinnin myöhemmin käyttöön tullut merkitys (pätevyyden toteaminen) jää käsittelemättä. Kirja onkin otettava vain terveydenhuollon organisaatioiden akkreditointimenettelmien esittelynä.

Kirjan ensimmäisessä osassa raportoidaan laajasti Englannin eri akkreditointiohjelmaa ja tutkimuksessa haastateltujen englantilaisten tuottajien, rahoittajien ja kuluttajien näkemyksiä ja kokemuksia akkreditoinnista. Koska akkreditointi on

voimakkaasti sidoksissa kunkin maan terveydenhuollon järjestämistapaan, edellyttäen erityisesti tämän osan ymmärtäminen lukijalta Englannin terveydenhuollon tuntemusta.

Kirjan toisessa osassa valotetaan asioita, joita tulee ottaa huomioon, kun akkreditointijärjestelmää perustetaan ja kehitetään. Akkreditointijärjestelmään oleellisesti kuuluvia kriteerejä käsitellään vertailemalla Yhdysvaltojen, Kanadan ja Australian sekä Englannin akkreditointiohjelmien kriteerejä ja niiden kehittämistapaa toisiinsa.

Tärkeinä asioina nostetaan esille kriteerien luonteen määrittely Donabedianin rakenne-prosessi-tulos – kehikossa ja millä tavalla kriteerit aluksi ovat olleet rakenne ja prosessi kriteerejä ja miten tuloskriteerejä on lähdetty kehittämään. Tämä osa kirjasta antaa hyödyllisiä ajatuksia arviointikriteerien laatijoille. Mielenkiintoisia ovat myös pohdinnat arviointiraporttien julkisuudesta.

Kirjan kolmannessa osassa käsitellään akkreditoinnin terveystaloudellista merkitystä terveydenhuollon palvelujen tuottajan, rahoittajan, kuluttajan ja poliitikon näkökulmasta. Luvussa käsitellään arviointimenetelmän ja kriteerien kehittämistä, arviointia ja standardointia sekä tuodaan painokkaasti esille akkreditoinnin yhteys terveyspalvelujen rahoittamistapaan. Lopuksi käsitellään vielä kirjallisuudessa esiin nousutta akkreditointia koskevaa kritiikkiä ja akkreditoinnin tulevaisuutta.

Tekijä nostaa esille miten vanhojen akkreditointimaiden kriteerit ovat alun perin varmistaneet terveydenhuollon henkilöstön etuja ja miten niitä on kehitetty asiakaskeskeisemmiksi. Oletuksena on että asiakaskeskeisyyttä heijastavat kriteerit muuttavat palvelua asiakaskeskeisemmäksi. Lopussa vastataan myös kirjan nimessä esitettyyn kysymykseen tehdäänkö akkreditointeja professiota vai asiakkaita varten. Kirjan mukaan akkreditointiprosessi täydennettynä kliinisen hoidon prosessi- ja tulosmittareilla antaa organisaatiosta riittävän avoimen ja luotettavan kuvan sekä kuluttajille että päättäjille. Kirja päättyy kuitenkin näkemykseen, että ehkä terveydenhuollossa kannattaisi kantaa vähemmän huolta palvelujen laadusta ja keskittyä siihen että henkilökunnalla on oikea asenne potilaisiin ja potilaiden hoitamiseen.

Kirjan kolmas osa vaikuttaa irral-

liselta, eikä toimi edellisten osien jatkeena. Siinä pohdiskellaan akkreditointia mallintamalla sitä politiikan teorian kontekstissa. Samalla palataan uudelleen aikaisemmin läpi käytyihin asioihin. Kirjan tavoitteena olleet kehittämissuosituksukset ja tulevaisuuden tarkastelu jäävät vai-suiksi. Hieman yllättäen nostetaan esille prosessi- ja tulosmittareiden tarpeellisuus, vaikka asia ei erityisemmin nouse esille muualla kirjassa.

Kirjan merkityksestä

Kirjassa on kuvattu terveydenhuollon akkreditointimenetelmää monipuolisesti ja tutkimukselliseen tietoon nojautuen. Kirjan ehdoton anti on, että sitä varten on suoritettu runsaasti haastatteluja ja niitä raportoidaan sekä mielenkiintoisesti että monipuolisesti. Myös teoreettinen puoli on kirjassa esitetty selkeästi.

Kirja on helppolukuinen, siinä on käytetty paljon väliotsikoita ja se sisältää hakusanaluettelon. Nämä kaikki helpottavat tiedon etsintää myös silloin, kun lukija ei välttämättä halua lukea koko kirjaa. Nämä myös auttavat lukijaa, koska samaan asiaan palataan kirjassa useaan kertaan eri yhteyksissä.

Kirja on kirjoitettu ennen kaikkea Englannin tarpeita varten ja muiden maiden kokemuksia on kartoitettu, jotta saataisiin vertailupohjaa oman toiminnan arviointiin. Käsitteilytapa antaa myös suomalaiselle lukijalle hyvän mahdollisuuden vertailla eri maiden akkreditointiohjelmien sisältöjä, organisoimistapoja ja peruste-luja eri valinnoille.

Kirja on sellaisenaan arvokas terveydenhuollon organisaatioiden akkreditointimenetelmien esittely. Sen merkittävyttä lisää, että aiheesta on toistaiseksi kirjoitettu erittäin vähän.

Scrivensin tavoitteena oli valottaa akkreditoinnin esiintymistä eri mais-sa, mutta kirjassa käsitellään vain niin sanottujen vanhojen akkreditointimaiden käytäntöjä. Koska kirjan taustalla oleva tutkimus on tehty 90-luvun alussa, jää akkreditoinnin nykyinen levinneisyys kokonaan käsittelemättä.

Terveydenhuollon akkreditointikentän nopeaa kehitystä viime vuosina kuvaa hyvin se, että kirjan julkaisuajankohtana 1995 se antoi vielä melko kattavan kuvan akkreditointitoiminnasta. Nyt kun menetelmää käytetään kaikkialla maailmas-

sa ja useimmissa Euroopan mais-sa, sitä voi pitää lähinnä merkittävänä osaesityksenä englanninkielisten maiden akkreditointitoiminnasta. Kirjaan voikin pitää eräänlaisena historiakirjana kaikkein vanhim-masta terveydenhuollon ulkoisesta arviointimenetelmästä.

Alussa esiin nostetun akkreditointitermin puutteellisen käsittelyn lisäksi kirjan ilmeinen heikkous on, ettei siinä ole lainkaan kerrottu muista terveydenhuollon organisaatioiden käytössä olevista ulkoisen arvioinnin menetelmistä, kuten ISO 9000 arvioinnissa.

Pohdittavaksi jää perustuvatko terveydenhuollon laadunhallinnan ajatukset juuri kirjassa esitetyille, jo vuosisadan alussa esiin nostetuille perusteille, vai onko niillä mitään tekemistä nykyisin niin keskeisesti tärkeinä pidettyjen laadunhallinnan vaatimusten kanssa.

Majjaliisa Junnila